

JAUČIO AUKOJIMAS

[ištrauka]

Pirmoji dalis

Prašom pagalvoti, kaip baisu yra nepažinti Dievo, kokia sielų pragaištis stabmeldystė, kaip šėlsta, kursto naują stabmeldystės maniją ir paklydimus piktoji dvasia.

M. Mažvydas

Lapų mirgėjimas, šešėlių mirgėjimas, stiebų, žolių, kamienu, šakų mirgėjimas, mirgėjimas plonųjų šakelių, atrodo, kad ir šešėlių mirgėjimas ant šešėlių, ant spygliuotos takelio žemės, pats matai: basos tavo kojos, minančios tuos spyglius, šešėlius, gyvulių pėdas: tų, kurie dar laksto po girią, kurie mėnesienoje rėkia, stūgauja, laužo ragus į kamienus, vėliau patys numirs arba bus nužudyti, ant jų paliktų pėdų guls kitos pėdos, gyvulių, žmonių, spygliai, medžių žievės gabaliukai, šešėliai, plonosios šakelės, gal kokia raiba mažo paukštyčio plunksna;

ir tavo rankos, laikančios puodą, puodo šukę, dar pakankamai gilią, kad joje kas rytas vakaras atsineštum vandens iš miško šaltinio, reikia nešti atsargiai – nedaug telpa vandens, jis visada nori ištrūkti atgal, iš kur buvo pasemtas: į orą, paskui žemyn, trumpai tvykstelti krisdamas, sumirgėti tame mirgėjime, pro spyglius susigerti į žemę, ten jis yra saugus: po šaknimis, žole, žiedais, lapais, po tuo mirgėjimu, bet ne iš bailumo, juk parodo galią ir didybę išsiliedamas, pasiskleisdamas tarp girių, gąsdindamas ne tiek didumu, kiek nesunaikinamu amžinu troškimu laisvai būti ir būti, dėl to ir stengiasi (tik dėl to) ištrūkti iš visur: iš saujos, iš upės, nors pats yra upė, iš puodo šukės, kurią pernai radai prie šaltinio ir kurioje dabar jį neši per tą mirgėjimą, bijodamas išlieti, ir jis pats mirga šukėj, atrastoj degėsių krūvoje, dar buvo pamatų akmenys, žirgų kanopų žymės ir basų pėdų žymės, ir išdegusi kiemo žolė, ir ištrypta kiemo žolė, apnešta pelenais ir plėnimis, o kiekvienoj iš tų pėdų taip pat buvo plėnys ir suodžiai, bet jau nebebuvo gyvosios ugnies, pasišalino;

ir tu pats, nešinas ta puodo šukę ir keliomis perdegusiomis geležimis, užuodei keistą ugnies kvapą, išsigandai, bet jau ne taip smarkiai kaip tada, kai pirmąsyk išvydai didžiulį liepsnos plazdėjimą virš stogo, po kuriuo dar buvai su tėvu ir motina, buvai mažas, visai mažas ir kvailas, net nežinojai, kad ugnis ir geležis, sudėtos krūvon, reiškia mirtį arba liūdesį, panašiai kaip dabar, kai nešies puodo šukę tolyn į girią, į tą didį mirgėjimą lapų, žolių, stiebų ir kamienu, į šešėlių mirgėjimą, į spyglių mirgėjimą ant siauro žvėrių tako, pakol jis visai išnyksta, – ne tas mirgėjimas girios ir jos tylos, ir jos ramybės, ir saugaus visa ko buvimo, o tas takas: toks mažas, toks siauras ir nepaslaptingas, jau ne sykį esi ėjęs į ten, į miško pakraštį, prie tų degėsių, kur pakėlei tada puodo šukę ir kelias perdegusias geležis, taip, tu radai ją ten, o ne prie miško šaltinio, kaip kiekvieną kartą tikini save prieš pakeldamas ją prie lūpų, tu iš tikrųjų radai ją ten kartu su geležimis, pakėlei nuo žemės, ir tavo rankos pasidarė juodos iki alkūnių, ir tu žinojai, kad negerai darai, nešdamasis miškan šukę ir geležis, – tuo taku, kuris saugo kaip paslaptį tavo pėdas kartu su kitomis miško paslaptimis bei pėdomis, bet tau pačiam jau seniai nebėra paslaptingas, ir dar daug sykių tikiesi juo vaikščioti į savo būstą, kurio negalėtų pasiekti geležis ar ugnis, todėl ir pasidarei jį aukštai ažuole, išpynei iš storų šakų, paskui iš plonesnių šakelių, iškamšei samanomis ir sausa žole, laipiojai į gretimus medžius žiūrėti, kaip tokius lizdus susuka paukščiai, kaip jiems nešalta per lietu, per

audrą, pavasarį ir rudenį, bet žiemą vis tiek šalta, nes tu neturi plunksnų, tik didelį žvėries kailį, o žvėrys negyvena lizduose, nebent voverės, todėl tu dar išsirausei urvą upelio pakrantėj, gilų urvą, gaminsies jame valgį, kūrensi ugnį, tegu niekas daugiau tavęs nesuras, o dabar tolsti gilyn į girią, pasiėmęs iš degėsių krūvos tą šukę ir tas perdegusias geležis, argi tai blogis, o tavo rankos pasidarė juodos iki alkūnių, bet visa tai buvo seniau: ta šukė, tos geležys, juodos rankos ir veidas, gal net žvėries kailis, kuriuo buvai užsidengęs pečius, gal ir patys pečiai, ir visas buvai juodas kaip neprašytas raudotojas prie nesamo kapo, į kurį nieko nepadėjai, o tik pasiėmei, ir visa, ką paėmei, dabar nešies rankose, bet tai buvo ne dabar, o dabar, tame tikrajame dabar, tėra tyła, girios mirgėjimas, vanduo šukėj ir viena tavo ranka, kurioje tą šukę laikai! – pusiau išdžiūvusi seno žmogaus ranka su iššokusiom gyslom po ruda oda, įdegusia, nors vengi ilgiau vaikščioti saulėj, po laukymes, po biržes, kur mirga nuo kaitros oras ar taip toli matyti girios mėlynos, žalios, upės, kalvos, akmenynai, išdžiūvusio ežero slėnis su tebemirgančiais viršum jo raudonais žuvų pelekais kaip gėlių lapeliais, tas slėnis ir kaimelis aname krante, traukia ton pusėn – nors akimis, ilgu žvilgsniu, pastovėti prieš tą vaizdą, kaip keista: esi senas žmogus, ir užteko to matymo girių, upių, kalvų, akmenynų, išdžiūvusių ežero slėnių, kur tebemirga mirusios žuvys raudonais pelekais, ir tos raudonos spalvos: dega kaimeliai – kaip žydi didžiulės raudonos gėlės, tau tikrai viso to užteko, esi senas žmogus ir dabar benorėtum gyventi kaip medis, kaip laukas, kaip kitas koks nors daiktas, ir tau negalima ten, kur tebestovi dar nesudegęs mažas kaimelis anapus slėnio, ne, negalima, sakai mintyse, tebenešdamas tą šukę rudai įdegusioj rankoj, pats mirgėdamas tame mirgėjime, ir tavo vanduo, ir tavo šukė, ir tavo mintys, sklindančios iš akių, – iš akių, iš matymo, iš aiškaus regėjimo, bet dabar žvilgsnis įsmeigtas į nešamo vandens šlaką, nusineši iki savo lizdo didžiajame ažuole, netrukus pasikels kaitra, norėsi gerti, dirbdamas žmogus visuomet nori gerti, ir tu, o tau reikia dirbti: kiekvieną dieną, nuo ryto iki vakaro, kad galėtum būti gyvas per žiemą, – tame savo urve, lapų guoly, už smilkstančios ugnies, už dūmų, girios žvėrys užuodžia tuos dūmus, jau pati urvo tamsa kvėpia tais dūmais, ir vėl turėsi jame gyventi, jei nesusitiksi su žmonėmis, nes tave užmuš, jiems atrodo, kad tu esi tas pats, dėl ko jie degina kaimus kaip žiedus, o namus – kaip mažesnius žiedelius ir moterims perduria įsčias, tegu guli tuščia žemė be vaisiaus, be derliaus, be žmogaus balso, nebylio švokštimu tegarbina būsimąjį dievą; ar dievas gali būti tai, ko reikia bijoti, nekęsti ir vengti, dievas turėtų būti tai, kas įeina į žmogų iš medžio, iš žiedo, iš vandens spindėjimo, kas teikia žmogui ramybę, džiaugsmą, norą mylėti arba susimąstymą, bėk, bėk gilyn į girią, kad nenumirtum, kol tebėra kiti žmonės, ir dievas padaro pasiryžimą numirti paskutiniam, pamačius visų siaubą, visų kančias ir viską, kas kiekvienam teko skyrium, o mirties valandą susideda krūvon ir užgriūva kaip kalnas tą, kas savo noru, savo valia pasirenka paskutiniojo dalią, bėk, bėk gilyn į girią, o vakarais, ar ne tu stovi miško pakrašty po šakomis, žiūri anapus slėnio: pro skaidrias žuvis, pro išsekusį praeities vandenį, bet gal tai jau nebėra joks krantas, tiktai kalno šlaitas, ir visos trobelės gūžiasi tam šlaite, bijodamos iškilti į viršų, kad nebūtų iš toli matomos, bet jau pamatė, seniai visas pamatė, vienas sudegino, o kitos dar labiau susigūžė, bet šiandien galbūt neisi į miško pakraštį, reikia rinkti ir džiovinoti grybus, uogas: visą dieną, iki pat vakaro, vakare lipti į savo lizdą, į samaną, stengsies užmigti, klausydamasis miško ošimo čia pat, prie ausies, visai greta, o ne aukštai viršum galvos ar kiek toliau šone kaip tie, kur miega trobose ant žemės, – klausydamasis to ošimo, galėsi prisiminti viską, ką tau teko patirti, matyti, girdėti, bet ne kažką ir patyrei, nes teturėjai tėvą, motiną, o žmonos, o mylimos moters – niekuomet, bet kaip tik dėl to tavo sielvas gali būti didesnis už kitų: jo niekas negražina atgal, prie tavęs paties, dėl to jis nuklysta toli giriomis, kaimais, upių vingiais iki pat marių, iki geltono kranto, saulėlydžio spalvos, vandens bangavimo, tilstančio, rimstančio ar įsidūkusio, – iki visko gali nuklysti tavo sielvas ir vaikščioti aplinkui negirdimai kaip šešėlis ar lyg stabas stovėti kalno viršūnėje, – iš šios girios kiekvieną naktį, tik ne toliau marių, geltono jų kranto ir vandens bangavimo, nors anapus yra kitas krantas, kiti žmonės ar net kitos marios, bet tau užtenka ir to, jog tavo namas stovėjo ne aname, o šiame krante: po didžiąja pušim, tuojau už kopos, ir kai jis sudegė, neliko net plėnių, pūtė didelis rytų vėjas ir viską išbarstė ant vandens, – tartum

ties ir tebuvo vertas tavo gimtojo kaimo ir tavo paties gyvenimas, kuris vis dėlto dar nesibaigė, nors jau esi senas ir atskirtas nuo visko, bet naktimis, netikėtai pabudęs ir išpiltas šalto prakaito, drebedamas klausais, ar neateina baisioji, ar nelipa aukštyn prie tavo būsto, kabindamasi geležiniais nagais į šiurkščią ąžuolo žievę, o! kad bėspėtum jai pasakyti, jog niekada per daug jos nebijojai, nors mirė aplinkui dešimtimis ir šimtais, tu ne per daug jos bijojai, štai, mirtie, aš pasitinku tave atidengtu veidu, ir ne mano kaltė, kad negaliu ilgiau begyventi: iš ąžuolo viršūnės, iš šakų lizdo pakils spindinti dvasia, o vidurdieniais, kaip šiandien, gal mirgės ant lapų, stiebų ir kamienų, ribuliuos nereikalingos šukės vandeny, kurį vis dar tebesineši rankoj, artėdamas prie ąžuolo per laukymėlę, ir jos vidury vanduo tvyksteli taip skaisčiai, jog net rėžia akis, bet negali žiūrėti kitur, kad neišlietum vandens, atnešto iš taip toli, iš pačios pakalnės, iš verdančio šaltinio, nes neturi didesnio indo, vis ruošiesi pasidaryti, išskobti kaladei vidurį tomis perdegusiomis geležimis iš anos gaisravietės, tačiau dar nesuplojai jų ant akmens ir neišgalandai, tiktai rytoj rytą imsies to darbo, šiaip ar taip, indas bus reikalingas žiemai, užtektinai jau privargai, būtų gerai, žinoma, išskobti ir dar vieną, jeigu tik užteks jėgų ir atlaikys tos perdegusios geležys: iš minkšto medžio, iš jaunos liepaitės, ir nevalingai perkeli žvilgsnį tolyn, lyg jau dabar jos ieškotum, o ten, po tavo lizdu, tavo ąžuolu, stovi trys vyrai, vienas laiko rankose skersą ietį, kiti du neturi nieko, bet visi įtemptai žiūri į tave, išlindusį taip neatsargiai iš skirpstyno su savo šuke ir su žvėries kailiu ant pečių, ir tu žiūri į juos, į tą ietį, o bėgti nebėra prasmės, ietis pasivyty tave ir persmeigtų nugarą: žvėries kailį, odą, raumenis, ir blizgantis smaigalys įstrigtų giliai kūne, o toje vietoje, kur jis galbūt įsmigtų, jau dabar jauti mirties šurpą, bet neilgam, praeina, užtat kažkokia jėga sukausto sąnarius, nors ir matai, kad anie nėra svetimieji, tačiau ką dabar reiškia savieji ar svetimieji, kai tokie įtempti jų veidai ir jų žvilgsniai, nukreipti į tave, į tavo ranką ir šukę su vandeniu, ką dabar reiškia – negali suprasti, eini tolyn į laukymėlės vidurį ir dar toliau, nes dabar jau vis tiek: ar tu eisi į juos, ar jie į tave, eini, lenkdamas per jėgą sąnarius, nenuleisdamas žvilgsnio nuo ieties, kuri sujuda viduriniojo rankose, pasvirtdama smaigaliu žemyn, atsistoja stačia, geležis susminga į laukymėlės žemę, kotas lieka styroti: ne tiesiai prieš viduriniojo veidą, o kiek šone, kad netrukdytų jam pažengti į priekį ir išstarti susilenkus: sveikas, žyney, atėjome prie tavo baltos galvos, o tau ne iš karto išaiškėja tų žodžių prasmė, – čia, laukymėlės vidury, taip seniai begirdėjęs žmonių kalbą ir jų balso skambėjimą, taip seniai beregėjęs iš arti žmonių veidus, kuriuos dabar permeti akimis, sakai: būkite visi sveiki, tada žvilgteli į puodo šukę su vandeniu, pamatai pats save: baltus galvos, barzdos ir antakių plaukus ir dar kažką rusvo, o už to rusvo – kažką akinamai balto, tik ne iš karto suvoki, kad tas rusvas – tai žvėries kailis, o tas akinamai baltas – debesys, bet pasidaro lengviau, visa tai suvokus, daug lengviau, kai eini link jų trijų beveik pro patį įsmeigtąją ietį, į ten, kur laukymėlės žolę dengia tamsus ąžuolo šešėlis, statai šukę ant žemės prie pat kamieno, sėdiesi pats ir ranka rodai visiems trims sėstis, bet jie nesisėda, o sutupia pusračiu priešais tave, nuleistomis plaštakomis liedsdami žolę, tu žiūri ir žiūri paeiliui į jas: kokios jos randuotos, nelabai švarios, pastorėjusiais pirštų sąnariais kaip gumbais, ir klausaisi kuršiškos kalbos, kai jie sakosi esą iš Degimų lauko, tačiau tu nežinai visame pamary jokio Degimų lauko, nei pilies, nei sodybos, nors ten daug kartų degė kaimai ir pilys, bet gal tai koks naujas kaimas, tačiau kas dabar stato naujus kaimus, kada senuosiuose beveik nėra kam gyventi? – tegu jie pasakoja, tegu, tiktai kuo tu jiems begali padėti – jiems, pavergtiems svetimo dievo ir kalavijo, jiems, kurių namus sudegino svetimieji, atėmė maistą ir drabužius, ir jie visi verkė ant kranto, o moterys norėjo pulti į marias, tik vyrai sulaukė – jie ėmė kirvius ir rentė trobas kitoje vietoje, nes ką jie turėjo daryti, tie vyrai, kai visi verkė ant kranto, rudens liūtims ateinant, – ką jie turėjo daryti, tie vyrai, kurie jau seniai nebegalėjo apginti savo senojo kaimo nei savo vaikų, nei tikėjimo? – ir jie ėmė kirvius, ir statė naują kaimą naujoje vietoje, kad nereikėtų kasdien vaikščioti po senąjį, vėjams žeriant į veidą atšalusias plėnis, bet jie, matyt, nenorėjo, kad suvisai užsimirštų jų skriauda ir neteisybė, todėl naujajam kaimui davė Degimų lauko vardą, o svetimieji ir vėl atėjo po kiek laiko, suvarė į marias ir apkrikštijo, ir paskelbė, kad dabar jie visi bus vyskupo žmonės, gaudys jam žuvis, rinks grybus ir medų, taisy keliuos, statys tiltus ir bažnyčias, o sekmadieniais visi eis į jas, klaupsis ir maldose

prašys tam vyskupui sveikatos ir visokeriopos laimės, – ir jie visi ėjo, klaupėsi ir prašė, ir verkė prašydami, ir gaudė žuvis, bet žuvys dingo iš marių, jau nuo pat pavasario jų tinklai teištraukia vien dugno žoles, tačiau vyskupo žmonės vis atjoja į kaimą, vis reikalauja to, ko niekas seniai nebeturi, argi jie nemato, ginkluoti vyskupo žmonės, kokios išbalusios stovi pakrantėje moterys, o vaikai miršta dar įsčiose, ir jau baigia ištuštėti naujasis kaimas, o dingti nėra kur, jau visa žemė, visi laukai ir girios priklauso svetimiems, – ir tu visa tai girdi, ir nėra jų žodžiuose nieko, ko tu anksčiau nebūtum žinojęs iš kitų kaimų, iš kitų žmonių likimo, ir nors jauti, ko jie iš tavęs nori, vis dėlto klausi, paeiliui žiūrėdamas visiems trims į veidus: „Tai ko jūs iš manęs norit? Tai ko iš manęs benorit?“ – ir žinai, koks sunkus tas tavo klausimas ir tavo žiūrėjimas jiems, bridusiems į marias ir klūpojusiems prieš dažytą naujojo dievo veidą ir prieš jo drabužį, siuvinėtą sidabru ir auksu, degant aplinkui žvakėms, nulietoms iš vaško, kurį sunėšė jų girių bitės; šlakstytiems vandeniui iš jų šaltinių; čaižytiems rimbais, susuktais iš odos jaučių, kuriuos patys užaugino; burnotiems nesuprantamais žodžiais, kurių nekentė bočiai ir prabočiai ir kuriuos jie, nulenkę galvas, dabar visaip stengiasi suprasti, –

koks sunkus jiems tas tavo žiūrėjimas, bet ar tau buvo lengviau, kai vieni po kitų griuvo šventieji ažuolynai, kai vertė į duobę aukurus ir šnypšdami raitėsi ugnyje žalčiai, o tolėliau gulėjo kriviai, atvertę į dangų barzdotus kruvinus veidus;

ar tau buvo lengviau, kai tu, paskutinis Kuršių žynys, stovėjai ant kalno ir žiūrėjai, kaip nuo kito slėnio šlaito leidžiasi ilga vora pėsčiųjų ir raitųjų, blykčioja saulėje jų ginklai, o visų priekyje skuba kuprotas luošys, rodydamas kelią;

ar tau buvo lengviau negu dabar tiems trims priešais tave klūpintiems vyrams, kai bėgai gilyn į mišką, nešdamasis rankose krepšį su šventuoju žalčiu, o tave vijo brūzgynais kaip vilką laludami ir rėkdami, kai griuvai ir vėl kėleis, susikruvindamas į šaknis, išvartas ir kelmus, ir bridai pelkėmis, dusdamas nuo dumblo smarvės, ir drebėjai šlapias, apkabinęs medžio kamieną, ir iš nevilties draskei nagais miško žemę, o paskui kaip koks išdavikas slankiojai giriomis ir pakrūmėmis, iš toli aplenkdamas žmonių būstus;

o gal tau buvo lengviau negu jiems, kai tu gulėjai parkritęs miško vidury ir benorėjai numirti, nes prieš tavo akis pirmąsyk taip aiškiai iškilo visas tas paklūpdytas ir nuniokotas kraštas,

ne, tu galvoji, ne, vis dar tebežiūrėdamas į tris liūdnus veidus ir trejas pasakojančias lūpas, ne, tu galvoji, ne,

nes galinga nesuprantama jėga griaua žmonėse viską, kuo anksčiau taip šventai tikėjo, – kaip lenkiantis prie žemės vėjas, kaip galinga nematoma ranka, jau nebeleidžianti daugiau pasikelti ir vėl viskuo džiaugtis, bet užvis baisiau, kad niekaip negali jiems šito paaiškinti, nes jie tavęs nesupras, o gal tai tu pats dar nesupratai savyje to, ką turėtum dabar jiems pasakyti, tikėdamas vien savo neapykantos teisumu ir didybe,

gerai – tu sakai, stojiesi stačias, išgeri vandenį iš puodo šukės, daugiau nieko neturi pasiimti į kelionę, kuri užtruks dvi dienas, nes tiek maždaug yra kelio iki marių kranto, iki Degimų lauko, eisit visi pėsti, nes anie nebeturi žirgų, tik atsinešė terbose savo skurdų valgi, visai pustuštės tos terbos, kabančios už nugarų aniem dviem, neturintiems ieties, ir dar daug ką supranti, bet nereikia nieko dabar sakyti,

todėl geriau – nelabai skubėdami – traukit visą laiką į vakarus, kol prieisit geltonus krantus ir mėlyną švytėjimą, nelabai skubėdami – kad užtektų jėgų kelionei užbaigti, – prisilaikydami girių krašto, vengdami kaimų, kur pilna blogų žmonių, atsigersit upėse, pasirinksit uogų, jau kaip nors nenumirsit iš bado, briskite brastomis, venkite lieptų, kelių, venkite visko, kol dar nepasiekei savo tikslo – to geltonai auksinio kranto ir vandenių švytėjimo, o nakvoti galėsit prie laužo, – gal tas, kuris turi ietį, turi ir titnagą,

todėl, šitaip galvodamas, jau eini per girią, einat visi keturi, ne, dabar jau galvoji visai apie ką kita: kad nėra vienas iš tų trijų vyrų neprižadėjo, jog grįši gyvas ir sveikas; kad ta jų ietis atrodo toks menkas ir juokingas ginklas; kad niekas neapgins tavęs nuo to, ką išsirinkai savo noru, nebent išdavystė, juoda išdavystė, nuo kurios juodumo kaip nuo Perkūno ugnies turėtų aižytis akmenys ir trioškėti medžiai,

bet kodėl akmenys nesiaižė ir medžiai negriuvo, kai tūkstančiai brido į upes ir ežerus, raitojosi kelnes aukščiau kelių ir leido save krikštyti, – ko buvo nustojusi jų dvasia, ko buvo netekusios širdys, ko reikėjo, kad paklusni minia vėl suvirpėtų iš narsos ir nuožmumo, o iškeltose rankose sublizgėtų ne medžio kryžiai, o kalavijų plienas, – gal nebegali jos suvirpėti: nuo žodžio, nuo prakeikimo, nuo kruviniausios aukos, kai yra mačiosios tūkstančius mirčių, kai jau kūdikiai žino, kas yra kraujas, kančia ir netekimas, o! jeigu tu tai žinotum! kad tu tai žinotum! – gal tada galėtum suprasti, kas darosi dabar žmonių sielose ir jų naujose trobose, ir miestuose, už aukštų akmeninių sienų, kur nė karto nesi buvęs, tik žinai, kad ten galandami kardai, kietesni už tavo genties kardus, kad statomos mūro bažnyčios, aukštesnės už pačius aukščiausius šventyklų ąžuolus; gal tada galėtum suprasti, kodėl tiek daug tavo dievų nenugali vienintelio jų dievo, net pats Perkūnas, ugnimi sulydantis geležį kaip vašką, o akmenį – kaip lajų, ir ką jie galvoja, krikštytieji, kai klaupiasi ant akmeninių grindų bažnyčiose, su viltimi žvelgdami į naujojo dievo veidą, – ar prašo jį to paties, ko prašė anksčiau iš senųjų dievų: valgio, ramybės, sveikatos ir dar kartą ramybės, kad po ja – kaip po aukšta spindinčia saule – linguotų javai ir baubotų dar nestiprūs galvijai, ar tikisi jo paramos nelaimėj, varge ir nesveikatoj, dieve, gal sako jie, dabar tu būsi ir mano dievas, tik saugok mane nuo kardo, ugnies ir nuožmumo, tik saugok mane, mano moterį ir jos įsčias, ir mano dukterų įsčias, ir įsčias žemės, vandens ir galvijų, – ar prašo jie to, ar prašo? – tu nežinai, ir veltui stengiesi įžvelgti ką nors trijų lydinčių vyrų veiduose, kai sustojat ratu ant upeliūkščio kranto, rinkdami nakvynei vietą, o kai vieta jau aprinkta, visi keturi einat nusiplauti kelionės prakaito ir dulkių, paskui anie du ima atrišinėti terbas, bet vienam užsinarplioja virvelė, ir antrasis laukia, įkišęs ranką, nieko iš ten neimdamas, paskui abu vienu metu padeda ant žolės duoną ir žuvį, bet tau kažkas pasidaro su gerkle: nuo seniai matytos duonos kvapo, taip pat – dėl gailėsčio ir gaudumo, tylėdamas atsistoji ir eini atgal prie upokšnio, vėl atsigeri vandens, valgai ajerus ir besugrįžti atgal, kai jau visai sutemę, kai jie visi trys jau guli susirietę žolėj aplink įsmeigtą žemėn ietį, ir tu guliesi šalia jų, bet niekaip neleidžia užmigti tas duonos ir žuvies kvapas, ne, tu prie jos neprisiliesi – prie nugalėtųjų ir paklupdytųjų duonos, todėl stojiesi, sugrabalioji ją ir sviedi kažkur į tamsą miško pusėn, nors rytoj visą dieną, iki pat vakaro, brausies paskui juos per tankynes, brisi brastomis ar, apsipildamas prakaitu, kopsi į statų šlaitą ir pats jausi, kaip senka paskutinės jėgos senatvės išdžiovintuose raumenyse, – jie tai supranta, gal net dar daugiau supranta, nes tyli, kai tu nusviedi tolyn jų duoną, tyli, kai tu iš naujo guliesi į žolę, o jau vėliau klausi kiek apsiraminęs, kuo jie vardu, ir jie tau nuoširdžiai ir paprastai atsako: „Jausis, Keklys, Daukantas“, bet tau vis dar negana, todėl kiek patylėjęs sviedi į tamsą lyg kažkam į veidą: „Aš klausiu ne to, kokiais vardais motinos šaukė, o kaip jūs dabar vienas kitą vadinat!“ – ir būtum patenkintas, jeigu bent vienas pašoktų, pagriebę ietį: „Žny, jeigu nesiliausi, mes tave užmušim!“ – bet niekas nepašoksta, akyse vėl ta pati šilta ir tiršta pamiškės tyla, kurioje pasigirsta vieno jų žodžiai: „Dabar mes visi esame Jonai“, – ir tu jau žinai, apie ką galvosi per visą šią trumpą naktį, kai netrunka išaušti,

ir jūs vėl leidžiatės į kelionę nieko nevalgę, – vakar nusviedei į tamsą jų duoną ir žuvį, todėl šiandien tavo akivaizdoj nė vienas neišdrįso valgyti, ir ligi pat vakaro visi lygiai kentėsit alkį ir kaitrą, – gal tau pavyko pasėti jų širdyse tą mažytę kietą sėklą, kuri nesutrūnys net tada, kai pats seniai būsi miręs, paskui gal persiduos į jų vaikus ir vaikų vaikus, galų gale vis tiek sulapos ir pražys tamsiai mėlynais išdidumo žiedais, nes juk reikia kam nors sėti, visą laiką sėti, net ir tada, kai žinai neišvysiąs nei žiedų, nei vaisių, tegu auga po giedra ir amžina saule, kuri dabar kas valanda darosi vis karštesnė ir karštesnė, jau pamažu pradeda šviesėti girios, vis rečiau bepasitaiko eglynų, vis platesnės upės, jau einat tarp retų pušų, rūgščiai kvepiant spygliams ir rusvai auksine šviesa šviečiant kamienams, jau tu jauti artėjančią marių dvasią:

iš debesų baltumo, iš kitokio jų lingavimo negu ten, niūriame eglynų ir alksnynų pasauly, iš kitokio paukščių plasnojimo tame baltume ir skaidriame aukšty;

iš upių balso, iš lėtesnio vingių rašto, iš jų susikaupimo ir skubėjimo tolyn, link didžiojo vandens, link būsimos nusiramimo vietos;

iš vėjo tirštumo, iš gėlių žydėjimo, iš spalvų sodrumo, iš kiekvienos gėlės noro žydėti ryškiau už visą pievą, tviskėti skaisčiau už visą gėlyną;

iš žemės šilumos, iš smėlio spalvos ir kaitrumo, iš smilgos šešėlio, iš oro vaiskybės, iš akmenų krūpsėjimo, iš kažko, plėšiančio tau dvasią ir šaukusio grįžti, būti ir niekur daugiau neišeiti.

[...]

Romualdas Granauskas, *Su peteliške ant lūpų*, Vilnius: Presvika, 2000, p. 15–24.